

Arbetsgrupp LAG-undernäring:
**Att förebygga, utreda och behandla undernäring hos vuxna personer inom
hälso- och sjukvården och socialtjänsten i Dalarna**

Bakgrund

Undernäring definieras i Socialstyrelsens kunskapsstöd "Att förebygga och behandla undernäring" som näringsrubbning i form av brist på näringsämnen. Bristen på näringsämnen kan uppträda ensamt eller tillsammans med sjukdom. Undernäring ökar risken för trycksår, infektioner och försämrad sårhäkning (1). Vidare ökar risken för fallskador och funktionsnedsättningar på grund av minskad muskelmassa, och den psykiska hälsan kan försämrats. Undernäring eller direkta följder av undernäring räknas som en vårdskada om den hade kunnat förebyggas genom åtgärder inom hälso- och sjukvården. Undernäring som inte upptäcks eller som inte behandlas kan få allvarliga konsekvenser för patienten samt medföra större vårdtyngd och behov av ökade resurser (1).

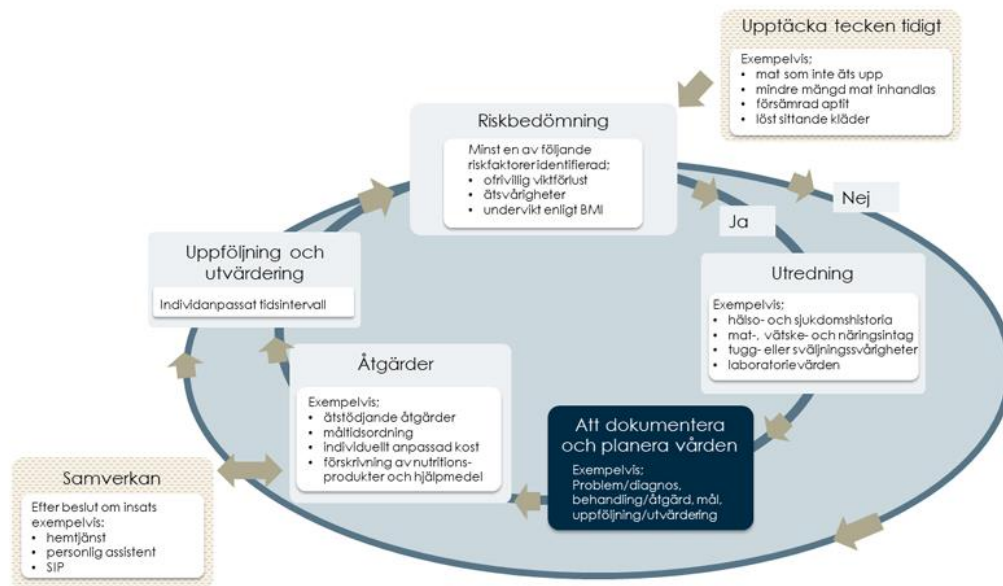
Enligt Socialstyrelsen är undernäring vanligt i Sverige, framförallt bland äldre och allmänt i samband med sjukdom, t ex vid kronisk inflammation (t ex vid cancer, kronisk obstruktiv lungsjukdom, njur- eller leversvikt, inflammatorisk tarmsjukdom), i samband med kirurgi eller intensivvård, vid demens, Parkinsons, efter stroke samt hos patienter med tugg- och sväljsvårigheter (1). Det finns tydliga diagnoskriterier för undernäring och en förutsättning för att ta fram statistik om hur vanligt det är att diagnosen undernäring fastställs i enlighet med internationell sjukdomsklassificering ICD10 (1). Trots det saknas täckande nationell statistik över hur många som har diagnostiserats med undernäring eller risk för undernäring inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Redan 2014 kom den första versionen av Socialstyrelsens föreskrift och allmänna råd om förebyggande av och behandling vid undernäring för hälso- och sjukvårdens samt socialtjänstens verksamheter. Föreskriften reviderades 2022 (HSLF-FS 2022:49) (2).

Både i Socialstyrelsens Att förebygga och behandla undernäring – Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst (1), Vårdhandboken (3) och i Senior Alert (4) beskrivs hur man utreder, förebygger och behandlar undernäring. Nutritionsvårdprocessen illustreras tydligt i figuren hämtat från Socialstyrelsens kunskapsstöd nedanför (1).

Figur 2. Nutritionsomhändertagandet (den blå figuren) är en del av den medicinska behandlingen i alla verksamheter som bedriver hälso- och sjukvård.

Upptäckt av tecken på undernäring och utförande av beviljade åtgärder (bruna/prickiga rutor) kan även ske i kommunernas hemtjänst- och omsorgsverksamhet.

Källa: Att förebygga och behandla undernäring. Nationellt kunskapsstöd för hälso- och sjukvård och socialtjänst. Socialstyrelsen 2023 (1).

I Region Dalarna kom det i början av juni 2023 ett verkställighetsbeslut från förvaltningschefen om att alla verksamheter inom Hälso- och sjukvård Dalarna ska tillämpa Vårdhandbokens riktlinjer (3). Dalarnas kommuner använder Senior Alert inom vissa verksamhetsområden och för vissa åldersgrupper (4).

I dag saknas det dock riktlinjer för hur Dalarnas kommuner och Region Dalarna ska samverka för att förebygga och behandla undernäring hos personer inom hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens verksamheter. Inom hälso- och sjukvården uppmärksammas brist på rutiner för att utreda och behandla undernäring genom avvikelserapporteringssystemet Synergi.

Sammanfattningsvis finns det ett stort behov av tydliga riktlinjer för samverkan och kompetenshöjande åtgärder inom nutritionsområdet inom Region Dalarna och Dalarnas kommuner.

Syfte

Att personer inom hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens verksamheter i Dalarna ska ha en energi- och näringsintag/-tillförsel som är anpassat till individens behov och sjukdomstillstånd, samt att nutritionsvården ska vara kunskapsbaserad och jämlik.

Mål

Arbetsgruppens mål är att med utgångspunkt i Socialstyrelsens föreskrift och allmänna råd om förebyggande av och behandling vid undernäring (HSLF-FS 2022:49) att

1. Ta fram riktlinjer för hur Dalarnas kommuner och Region Dalarna ska samverka kring förebyggande och behandling av undernäring hos vuxna inom hälso- och sjukvården och socialtjänstens verksamheter.
2. Ta fram en handlingsplan för implementering av Att förebygga och behandla undernäring – Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst (1) hos vuxna inom hälso- och sjukvården och socialtjänstens verksamheter.

Uppdrag

- Att med utgångspunkt i Socialstyrelsens föreskrift (2) och kunskapsstöd (1) genomföra en gapanalys för:
 - skillnader mellan föreskrift samt kunskapsstöd och nuvarande arbetssätt för **samverkan** inom och mellan Region Dalarna och Dalarnas kommuner.
 - skillnader mellan föreskrift samt kunskapsstöd och nuvarande arbetssätt för att **förebygga och behandla** undernäring hos vuxna inom och mellan Region Dalarna och Dalarnas kommuner.
 - Med utgångspunkt i gapanalyserna ta fram förslag till riktlinjer för samverkan samt en handlingsplan för implementering av rutiner och riktlinjer för att förebygga och behandla undernäring.

Avgränsningar:

Barn- och ungdomar

Specifika sjukdomstillstånd

Utformning av måltider inom hälso-och sjukvården

Uppdragsgivare

Lokalt programområde Äldres hälsa och palliativ vård

Rapportering, förankring och beslut

Beredningsgrupp för kunskapsstyrning (KSG-B), Region Dalarna

Socialchefsnätverket (verksamhetschefer), Dalarnas kommuner

Förslag på sammansättning av arbetsgrupp

För att underlätta arbetet och hitta mötestider föreslås en mindre arbetsgrupp med 6-8 personer. För enskilda frågor i uppdraget kan ytterligare deltagare adjungeras. Det behöver utses reservperson för varje deltagare i arbetsgruppen.

- Verksamhetsutvecklare Dietist och Logopedverksamhet (1 person)
- Kommunernas Kompetenscentrum för Hälso- och Sjukvård (KKHS) (1 person)
- Medicinsk ansvarig sjuksköterska, MAS-nätverk (2 personer)
- Patientsäkerhetsombud i Region Dalarna (1 person från primärvård, 1 person från specialiserad vård)
- Dietist i Dalarnas kommuner (1 person)
- Dietist primärvården (1 person)
- Läkare primärvården (1 person)

Följande funktioner utses: ordförande och processledare. Funktionerna kan vara roterande. Stöd önskas av en processledare utöver de andra personerna som är representerade i arbetsgruppen.

Remissinstanser

De flesta verksamheter inom regionens och kommunernas hälso- och sjukvård samt socialtjänsten kommer att påverkas av de förslag som tas fram av arbetsgruppen. I tillägg kommer arbetsgruppen behöva inhämta information från verksamheterna under gapanalysen. Därför bör remissinstanser bestå av en bred representation från regionens och kommunernas hälso- och sjukvård samt socialtjänsten exempelvis:

Lokalt programområde för Äldres hälsa och palliativ vård, Dalarna

Samordnare för personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Avdelning för patientsäkerhet, Region Dalarna

Chefsläkare, Region Dalarna

Verksamhetschefer hälso- och sjukvård och tandvård, Region Dalarna

Primärvårdsrådet

Kommunernas nätverk för medicinsk ansvariga sjuksköterskor (MAS) och medicinsk ansvariga för rehabilitering (MAR)

Vårdutvecklare, Region Dalarna

Dietistchefer och dietister inom Region Dalarna och Dalarnas kommuner

Patient-/närstående-representanter (Levande bibliotek)

Folktandvården

Uppdragets omfattning och tidplan

Uppstart under april 2025 med uppehåll under sommaren och arbetet slutförs december 2025.

Arbetsgruppens arbete uppskattas till 1-2 timmars digitala möten 1-2 gånger per månad i 4-6 månader. Däremellan arbetar medlemmarna i arbetsgruppen individuellt inför nästa möte, uppskattningsvis 1-2 timmar per person per vecka.

Referenser:

- 1) Socialstyrelsen. Att förebygga och behandla undernäring. Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och Socialtjänst; 2023. Artikelnummer 223-3-8440.
- 2) Socialstyrelsens föreskrift HSLF-FS 2022:49 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om förebyggande av och behandling vid undernäring.
- 3) Vårdhanboken. Nutrition. <https://www.vardhandboken.se/vard-och-behandling/nutrition/>
- 4) Senior Alert. www.senioralert.se

Kommentar: förändringar i denna version har förankrats i mötet 2025-01-24 mellan Stefan Nielsen, Anna Sjödin och Inger Nilsen.